

PO‘LAT MADREYMOVNING RAQS SOHASIDAGI MEHNATLARI

Muratbekova Turdigu'l Tursinbekovna

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali
"Xaliq ijodiyoti" fakulteti "Ashula va raqs" ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekiston xalq artisti Po‘lat Madreymovning raqs san’ati sohasidagi ijodiy faoliyati, xoreografik maktabni shakllantirishdagi hissi hamda milliy raqs madaniyatining rivojiga qo‘shgan ulkan xizmatlari yoritilgan. Uning sahna asarlari, o‘qituvchilik faoliyati va raqs san’atiga kiritgan pedagogik yondashuvlari ilmiy asosda tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Po‘lat Madreymov, raqs san’ati, xoreografiya, milliy raqs, ijodiy meros, o‘qituvchilik, sahna madaniyati, estetik tarbiya.

Аннотация: В статье рассматривается творческая деятельность Народного артиста Узбекистана Полата Мадреимова, его вклад в развитие искусства танца и формирование национальной хореографической школы. Анализируются его сценические постановки, педагогическая работа и влияние на становление современного хореографического образования.

Ключевые слова: Полат Мадреимов, искусство танца, хореография, национальный танец, творческое наследие, педагогика, сценическое мастерство, эстетическое воспитание.

Annotation: The article analyzes the creative activity of People’s Artist of Uzbekistan Po‘lat Madreymov, his contribution to the development of dance art and the formation of the national choreographic school. His stage productions, teaching methods, and influence on the development of modern choreography education are examined in detail.

Keywords: Po‘lat Madreymov, dance art, choreography, national dance, creative heritage, pedagogy, stage culture, aesthetic education.

Po‘lat Madreymov O‘zbekiston raqs san’atining yirik namoyandalaridan biri bo‘lib, u o‘z faoliyati davomida milliy raqs maktabini shakllantirish, xalq raqslarining sahna talqinini boyitish va xoreografiya sohasida yangi ijodiy yo‘nalishlar yaratishda muhim rol o‘ynagan. U 1940-yillarda tug‘ilib, yoshligidan san’atga qiziqib, O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutida ta’lim olgan. Uning ustozlari orasida mashhur xoreograflar — Mukarrama Turg‘unboyeva va Tamara Xonlar ham bo‘lib, ular Po‘lat Madreymovning ijodiy shakllanishida katta ta’sir ko‘rsatgan. Madreymovning san’atidagi asosiy yo‘nalish — milliy raqs an’alarini saqlagan holda ularni zamonaviy sahna estetikasiga moslashtirish bo‘lgan. U yaratgan raqs kompozitsiyalari o‘zining obrazlilik, musiqiy uyg‘unligi va dramatik yechimi bilan ajralib turadi. Po‘lat Madreymov tomonidan sahnalashtirilgan “O‘zbekiston raqslari turkumi”, “Sharq go‘zali”, “Navro‘z raqsi”, “Bahor nuri” kabi asarlar nafaqat mamlakatda, balki xalqaro

miqyosda ham e'tirof etilgan. U o'z ijodida xalq raqslarining plastikasini chuqur o'rganib, ularni ilmiy asosda tahlil qilib, o'quv dasturlariga joriy etgan. Po'lat Madreymov uzoq yillar davomida O'zbekiston davlat xoreografiya maktabida pedagog sifatida faoliyat yuritib, ko'plab yosh raqqoslar va xoreograflarni tarbiyalagan. U raqs pedagogikasiga ilmiy yondashuv kiritib, o'quvchilarga raqs texnikasi, sahna madaniyati, ritmika va harakat estetikasi bo'yicha tizimli bilim bergan. Ustozning pedagogik faoliyatida individual yondashuv, milliy qadriyatlar asosida ijodiy tafakkurni rivojlantirish tamoyili muhim o'rin tutgan. Po'lat Madreymov ijodida erkaklar raqsi va ayollar raqsi o'rtasidagi plastika farqlari, kompozitsion tuzilma va sahna dramaturgiyasi alohida ahamiyatga ega. U erkaklar raqsida kuch, epchillik va g'ururni, ayollar raqsida esa nafislik, sadoqat va go'zallik timsolini ifoda etgan. Shu sababli, uning raqslarida xalq ruhiyatining badiiy talqini kuchli ifoda topgan. Madreymov milliy raqslarning notiqasi sifatida xalq og'zaki ijodi, kuy va folklor motivlaridan keng foydalangan. U o'z davrining yetakchi raqqoslari bilan hamkorlikda ishlagan va O'zbekiston xalq raqslari ansambli repertuariga yangi sahna ko'rinishlarini kiritgan. Uning ijodiy ishlari nafaqat O'zbekistonda, balki Qozog'iston, Qirg'iziston, Rossiya va boshqa mamlakatlarda ham namoyish etilgan. Po'lat Madreymovning xizmatlari e'tirof etilib, u "O'zbekiston xalq artisti" unvoni bilan taqdirlangan, shuningdek, bir necha marotaba davlat mukofotlariga sazovor bo'lgan. Uning raqsga bo'lgan yondashuvi milliy ifodani zamonaviy shakl bilan uyg'unlashtirish tamoyiliga asoslangan bo'lib, bu jihatdan u o'zbek xoreografiyasining modernizatsiya jarayoniga sezilarli hissa qo'shgan. Po'lat Madreymovning ijodiy merosi bugungi kunda ham yosh avlod xoreograflar uchun o'rnak bo'lib xizmat qilmoqda. Uning asarlari milliy ruhni, xalq estetik qarashlarini va san'at orqali inson ruhiyatini ifodalash mahoratini mujassam etadi. U yaratgan raqslar O'zbekiston madaniy hayotida barqaror iz qoldirgan va raqs san'atining milliy maktabi shakllanishiga asos bo'lgan.

Po'lat Madreymov O'zbekiston raqs san'ati tarixida o'z o'chmas izini qoldirgan ulkan xoreograf, pedagog va san'at arbobi sifatida tanilgan. U o'z ijodiy faoliyati davomida milliy raqs san'atini sahna madaniyatining yuksak bosqichiga olib chiqqan, o'zbek xalq raqsining badiiy-estetik qimmatini ilmiy asosda tahlil qilgan hamda zamonaviy xoreografik yo'nalishlarga uyg'unlashtirishga erishgan. Po'lat Madreymov raqsni shunchaki harakatlar yig'indisi emas, balki xalq ruhiyatining, tarixiy xotiraning va estetik ifodaning mujassam san'at turi sifatida talqin qilgan. U raqsni inson qalbining tili, millatning madaniy ifodasi deb bilgan va shu g'oyani butun faoliyati davomida targ'ib etgan. Uning ijodiy faoliyati 1960–1970-yillardan boshlangan bo'lib, bu davr o'zbek sahna san'atida milliy uyg'unish jarayoni kechayotgan paytga to'g'ri keladi. Madreymov aynan shu davrda xalq raqslarining sahna talqinlarini yangilash, ularni zamonaviy dramaturgiya, musiqiy uyg'unlik va plastika qonuniyatlariga asoslash yo'lida katta tajriba to'plagan. Uning "O'zbekiston raqsi", "Navro'z bayrami", "Yor-yor", "Mehnatkash qizlar raqsi" kabi sahna asarlari o'zbek raqsining zamonaviy

shakllarini yaratishdagi muhim bosqich sifatida baholanadi. U yaratgan har bir raqs o'zining kompozitsion tuzilishi, sahnaviy dinamikasi, obrazlar tizimi va milliy ritmik tuzilmasi bilan ajralib turadi. Po'lat Madreymov xalq raqslarining mohiyatini, harakatlar tizimini, plastika ritmini chuqur o'rganib, ularni sahna ifodasi uchun qayta ishlab chiqqan. U milliy raqslarning ruhini yo'qotmagan holda, ularni zamonaviy sahna talqini, yorqin obrazlilik va dramatik yechim bilan uyg'unlashtirgan. U sahna raqsida nafaqat tashqi harakatlar, balki ichki hissiyot, ruhiy ifoda va dramatik holatning uyg'unligiga alohida e'tibor bergan. Po'lat Madreymov pedagog sifatida ham o'z davrining yetakchi mutaxassislaridan biri bo'lgan. U O'zbekiston davlat xoreografiya maktabi, keyinchalik konservatoriya huzuridagi xoreografiya yo'nalishlarida dars bergan, yosh raqqoslar va sahna rejissyorlari uchun yangi pedagogik dasturlar yaratgan. U o'z o'quvchilariga raqs texnikasining mukammalligi bilan birga, harakatning mazmunini, obrazni his qilishni, sahnada tabiiy ifodani saqlashni o'rgatgan. Uning darslarida milliy qadriyatlar, xalq raqsi estetikasi va sahna madaniyati asosiy o'rin tutgan. U shunday degan: "Raqsda eng muhim narsa — yurak bilan his qilish. Agar yurak jim bo'lsa, harakat ham jonlanmaydi." Shu falsafiy yondashuvi tufayli Madreymovning pedagogik uslubi O'zbekiston xoreografiya maktabining asosiy tamoyillaridan biriga aylangan. Po'lat Madreymov raqsni milliy ruhda rivojlantirish bilan birga, jahon raqs san'atidagi ilg'or tendensiyalarni ham o'rgangan va o'z ijodida ularni milliy an'analar bilan uyg'unlashtirgan. U xalq raqsi, klassik xoreografiya, zamonaviy raqs va pantomima elementlarini sintez qilib, o'ziga xos o'zbek sahna uslubini yaratgan. Ayniqsa, "Sharqning ohangi" va "Bahor nafasida" nomli sahna raqslari o'zining musiqiy uyg'unligi, badiiy obrazlilik va dramatik kuchi bilan ajralib turadi. U o'z asarlarida xalq hayoti, mehnat, muhabbat, ona tabiat va insoniy fazilatlar mavzularini raqs orqali ifodalagan. Po'lat Madreymov sahna rejissyori sifatida ham katta muvaffaqiyatlarga erishgan. U O'zbekiston davlat raqs ansambli, "Lazgi" ansambli, "O'zbekiston yosh raqqoslari" jamoasi bilan faol hamkorlik qilgan va ularning repertuariga o'nlab yangi raqslar kiritgan. U sahna kompozitsiyasida teatr dramaturgiyasini qo'llab, har bir raqsni badiiy asar darajasiga ko'targan. Shu sababli, uning ijodi o'zbek raqs san'atini professional darajada rivojlantirishda asosiy bosqichlardan biri sifatida qaraladi. Po'lat Madreymovning ijodi xalqaro miqyosda ham e'tirof etilgan. Uning rahbarligidagi ansambllar Rossiya, Turkiya, Xitoy, Koreya, Fransiya va boshqa davlatlarda o'tkazilgan xalqaro festivallarda muvaffaqiyat qozongan. U raqs san'atini xalq diplomatiyasi vositasi sifatida targ'ib etgan, milliy madaniyatni dunyoga tanitishda muhim rol o'ynagan. Po'lat Madreymovning ilmiy tadqiqotlari ham e'tiborga molikdir. U raqs nazariyasi, milliy xoreografiya uslublari, plastika va musiqiy uyg'unlik masalalariga oid ilmiy maqolalar yozgan. Uning "Raqs – xalq ruhining ko'zgusi", "Xoreografiyada milliy ifoda vositalari", "Raqs pedagogikasi asoslari" kabi asarlari o'zbekistonlik san'atshunoslar va talabalari uchun muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. U o'z hayoti davomida raqsni nafaqat san'at

sifatida, balki inson tarbiyasi, estetik dunyoqarashni shakllantiruvchi, milliy o'zlikni anglashga yordam beruvchi vosita sifatida talqin qilgan. Shu bois Po'lat Madreymovning raqs san'atidagi faoliyati o'zbek madaniyatining ajralmas qismi, milliy iftixor va estetik meros sifatida qadrlanadi. U yaratgan raqs maktabi, pedagogik qarashlari va badiiy tamoyillari bugungi kunda ham davom etmoqda. Uning shogirdlari O'zbekiston va xorijda faoliyat yuritib, ustozining an'alarini davom ettirmoqda. Po'lat Madreymov ijodining badiiy qiymati shundaki, u raqs orqali inson ruhiyatini ochish, xalq tarixini harakat orqali ifodalash, san'atni millat qalbi bilan bog'lashga erishgan. Shu tariqa, Po'lat Madreymov o'zbek xoreografiyasining modern shaklini yaratgan, raqsni milliy san'atdan global madaniyat maydoniga olib chiqqan ijodkordir. Uning ijodi o'zbek raqs san'ati tarixining oltin sahifalaridan birini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turg'unboyeva M. "O'zbekiston raqs san'ati tarixi". – Toshkent: Fan nashriyoti, 1982.
2. Ortiqov R. "Milliy xoreografiya asoslari". – Toshkent: O'zbekiston san'at akademiyasi nashriyoti, 2005.
3. Karimova S. "Po'lat Madreymov ijodiy merosi va uning o'zbek raqs san'atidagi o'rni". – Toshkent: O'zDJTI ilmiy to'plami, 2014.
4. Hasanov N. "O'zbek raqsining sahna talqini". – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 1998.
5. Rahmatullayeva G. "Xoreografiya nazariyasi va amaliyoti". – Toshkent: San'at, 2010.